

Gemeente Delft
t.a.v. het College van Burgemeester en Wethouders
Postbus 78
2600 ME Delft

Betreft: Advies Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen

Datum: 19 december 2016

Geacht College,

Inleiding

Onlangs ontving de Adviesraad Sociaal Domein (ASD), kort na de nota over Sluitende aanpak verwarde personen, de nota Maatschappelijke opvang en beschermd wonen met het verzoek u te adviseren over deze nota.

Zoals verwoord in haar advies bij de Sluitende aanpak verwarde personen ziet de ASD een relatie tussen de doelgroepen voor wie bovengenoemd beleid gemaakt wordt. Hetgeen in dit advies vooral aan orde komt bij preventie.

De ASD volgt in haar advies grotendeels de opbouw van de nota.

Algemene opmerkingen

Lange termijn doelstellingen

De ASD onderschrijft de lange termijn doelstellingen van het beleid om mensen met een psychische kwetsbaarheid zo optimaal mogelijk te laten meedoen in de samenleving. Zoals ook in de commissie Dannenberg als visie geformuleerd wordt: alle mensen hebben herstelvermogen en recht op zelfbepaling.

De ASD adviseert wel om rekening te houden met mensen bij wie het herstelvermogen en de eigen regie maar zeer beperkt zijn en bij wie ondersteuning nodig zal blijven.

Ondersteuning om de kwaliteit van leven zo hoog als mogelijk te laten zijn, ook al is herstel niet meer mogelijk.

Clientvertegenwoordiging

De ASD merkt op dat cliëntvertegenwoordiging in dit veld moeilijk te realiseren is, maar wel cruciaal, om rekening te kunnen houden met de leefwereld en behoeften van de mensen waar het om gaat.

De gemeente wil de inzet van ervaringsdeskundigheid vergroten in de ondersteuning. Deze ontwikkeling onderschrijft de ASD.

Daarnaast adviseert de ASD om extra aandacht uit te laten gaan naar het versterken van de cliëntvertegenwoordiging. Dit kan door zelf op regelmatige basis in gesprek te gaan met cliënten en zo de afstand tussen beleid en leefwereld van de mensen waar het om gaat zo klein mogelijk te houden.

Bovendien adviseert de ASD om cliëntvertegenwoordiging onderdeel te laten zijn van de resultaat afspraken die gemaakt worden met uitvoerende partijen. Ook zij zullen moeten investeren om de stem van de cliënt te laten horen en impact op de uitvoering te laten hebben.

In de bijlagen hebben we een voorbeeld opgenomen van een initiatief in de regio Gouda/ Midden-Holland, dat inspeelt op het versterken van de inbreng van zorgvragers bij beleidsontwikkeling.

Democratisch gehalte beleid

De ASD wil erop wijzen dat de regionale samenwerking niet ten koste mag gaan van het democratisch proces ten aanzien van de beleidsvorming op lokaal niveau. Er gaat veel energie zitten in het tot stand brengen van regionale samenwerking, een proces waar de gemeenteraad maar beperkt invloed op kan uitoefenen. De ASD adviseert u hier alert op te zijn en de gemeenteraad optimaal te informeren en mee te laten denken en beslissen over voorgenomen beleid.

Maatschappelijke opvang

Toegang

De toegang tot de maatschappelijke opvang wordt via de Toegang geregeld. De ASD vraagt zich af wat dat betekent voor de bereikbaarheid van deze voorziening. De mensen die opvang nodig hebben, houden zich waarschijnlijk niet aan kantoortijden. Hoe wordt er voor gezorgd dat de voorziening goed toegankelijk blijft? Hoe is de relatie met de crisisopvang?

Schulden

In de nota wordt vermeld dat vlotte doorstroming vanuit de maatschappelijke opvang naar andere huisvesting vaak bemoeilijkt wordt door schuldenproblematiek die verhindert dat mensen snel een urgentieverklaring krijgen. De ASD vraagt zich af hoe dit probleem opgelost wordt. Welke maatregelen worden hiervoor genomen?

Short stay

Short stay voorzieningen worden genoemd als oplossing om mensen snel huisvesting te bieden en de doorstroming te verbeteren. De ASD is er van op de hoogte dat dit in de woonvisie als prioriteit wordt aangemerkt. De ASD vraagt zich af aan welke realisatietermijn gedacht wordt en of het niet noodzakelijk is om tijdelijke locaties aan te wijzen in de aanloop naar de definitieve oplossing.

De ASD adviseert om zorgvuldig te werk te gaan bij het combineren van diverse doelgroepen in *short stay* voorzieningen. Niet alle combinaties van bewoners gaan vanzelfsprekend goed.

Zwerfjongeren

In de nota wordt een *short stay* voorziening genoemd, specifiek gericht op zwerfjongeren. De ASD adviseert de gemeente deze oplossing zo snel mogelijk te realiseren. In Den Haag blijkt een dergelijke voorziening goed te werken. Ook gezien het feit dat begin december bleek dat landelijk (met name in de grote steden) de opvang van jongeren verstopt raakt door een tekort aan zelfstandige woonruimte.

Door sluiting van jongerenhonden en door de onbereikbaarheid van zwerfjongeren (geen uitkering, niet ingeschreven bij school/werk) zijn vindplaatsen een probleem bij deze doelgroep. De ASD adviseert u met partners in de jeugdhulpverlening hier extra aandacht aan te besteden.

Voorkomen van huisuitzettingen

Uit onze contacten met woningcorporaties is gebleken dat er al geïnvesteerd wordt in het verminderen van huisuitzettingen door een actief incassobeleid en snelle actie bij het

ontstaan van huurschulden o.a. door in gesprek te gaan met bewoners en hen te wijzen op mogelijke oplossingen. Wij onderschrijven de noodzaak van eerdere signalering en melding van problemen.

Beschermd wonen¹

Van het kastje naar de muur

Bewoners in beschermd wonen locaties hebben te maken met zowel de WLZ als de WMO. Dit is voor hen een lastige situatie, waarbij zij vaak het gevoel hebben de dupe te worden van het feit dat zij tussen twee instanties in zitten. Dit kan te maken hebben met de tijd die nodig is voor het krijgen van een WMO-indicatie, als de indicatie vanuit de WLZ afloopt. De ASD vraagt de gemeente antwoord te geven op de vraag hoe de deze procedure verbeterd kan worden.

Combineren van verschillende doelgroepen

In de beschermd wonen locaties zitten op dit moment mensen met verschillende problematieken. De menging van deze doelgroepen is vanuit het oogpunt van de kwaliteit van de begeleiding niet altijd wenselijk. Dit geldt ook voor de dagbesteding.

De ASD vraagt zich af welk beleid hier op gevoerd wordt. Maakt de mate waarin er per doelgroep specifieke begeleiding geboden wordt onderdeel uit van de prestatie afspraken met de aanbieders?

Doorstroming naar werk

Doorstroming van dagbesteding naar regulier werk is moeilijk op dit moment. Bewoners bezoeken vaak de dagbesteding via Doel en Perspektief organiseert voor haar eigen cliënten toeleiding naar regulier werk.

We benadrukken de noodzaak tot samenwerking bij toeleiding naar werk door organisaties als Werkse, Doel en Perspektief.

De ASD vraagt u aan te geven op welke wijze de gemeente deze doelgroepen helpt aan een baan op de reguliere arbeidsmarkt. Ook adviseert de ASD aan te geven op welke wijze de gemeente invulling geeft aan Beschut Werken binnen de gemeente en om welk aantal arbeidsplaatsen het gaat.

Ambities

Preventie

- *Versterken van informele netwerken*

Op dit moment hebben veel mensen in Beschermd wonen een zwak netwerk. Versterking van het netwerk ziet de ASD als belangrijk, maar het vraagt een grote inzet van bewoners. De ASD adviseert de inzet op het eigen netwerk al veel eerder in het leven van kwetsbare burgers te organiseren. Dan is er nog meer mogelijk omdat er minder relaties verbroken zijn.

- *Voorlichting op scholen*

De ASD is het eens met het belang van preventie en vraagt daarbij specifiek aandacht voor preventie op scholen. Psychische ziektes komen vaak in de puberteit tot ontwikkeling, juist dan is vroegtijdig ingrijpen van belang.

¹ De ASD heeft een aantal gesprekken gevoerd op beschermd wonen locaties. In dit deel van ons advies brengen we de punten naar voren uit deze gesprekken.

- *Aandacht voor familie*

De ASD adviseert u specifiek aandacht te besteden aan de begeleiding en ondersteuning van naasten, in het bijzonder kinderen en zelfs kleinkinderen. De problematiek van de doelgroepen die gebruik maken van maatschappelijke opvang en beschermd wonen zet zich zeer vaak door in volgende generaties. Voorkomen is beter dan....

- *Schulden*

De schuldenproblematiek voor mensen in beschermd wonen is groot. Een betere samenwerking tussen betrokken instanties en ontschotting is hierbij belangrijk. Belangrijke problemen om aan te pakken zijn de snelheid waarmee mensen in de schuldsanering komen en het feit dat corporaties mensen die in het verleden schulden hebben gehad weigeren. De doorstroming naar een zelfstandige woning wordt hierdoor beperkt.

De ASD adviseert om met de woningcorporaties beleid te ontwikkelen met betrekking tot de woningtoewijzing van de corporaties zodat mensen een tweede kans krijgen als de schulden zijn afbetaald.

Soms vormen schulden een niet te nemen hindernis op weg naar een leven met meer eigen regie. De ASD vraagt u om bij de benadering van schuldenproblematiek in bepaalde gevallen kwijtschelding van een (deel van) de schuld mogelijk te laten zijn.

- *Continuïteit en kwaliteit in de begeleiding*

Op dit moment is er weinig continuïteit in de begeleiding. Mensen krijgen heel vaak met andere begeleiders te maken, afhankelijk van de hoofdbehandelaar of zorgverlener. Dit pakt voor veel mensen niet goed uit. Men moet steeds opnieuw een band opbouwen. Daarom adviseert de ASD om van continuïteit in de begeleiding een ambitie te maken, in verschillende levensfasen en verschillende woon/zorg vormen waarmee de cliënt te maken heeft.

Een effectieve casusregie die alle betrokken domeinen verbindt is hierbij van groot belang. Een goed voorbeeld is de mogelijkheid voor jongeren bij de GGZ om bij de overgang naar volwassenenzorg hun behandelaar te houden.

- *Ambulante begeleiding*

Wanneer mensen doorstromen naar een zelfstandige woning is het van groot belang dat zij, zeker de eerste tijd, goed begeleid worden. Door de scheiding van wonen en zorg kan het gebeuren dat mensen zorg weigeren terwijl zij, ondanks het betalen van de huur, toch niet in staat zijn om goed voor zichzelf en hun woning te zorgen.

Het is van belang dat de begeleiding ook achter de voordeur komt en niet alleen extern plaatsvindt en dat de begeleiding op maat is, ook qua intensiteit.

De ASD adviseert om veel aandacht te besteden aan de ambulante begeleiding. Deze moet uitgevoerd worden door deskundigen die goed contact hebben met de cliënt en ook op de lange duur de casusregie kunnen voeren en extra hulp kunnen inschakelen indien nodig. De ASD denkt aan een rol vergelijkbaar met de rol van wijkverpleegkundigen in de zorg.

Wanneer de overgang naar zelfstandig wonen minder goed verloopt dan verwacht en er problemen ontstaan met omwonenden kan dat mensen blijvend stigmatiseren.

De ASD adviseert om in te zetten op soepele terugval mogelijkheden als de stap te groot blijkt te zijn en met de partners in de wijk te blijven volgen hoe de stappen naar zelfstandigheid verlopen. Daarbij kan gedacht worden oplossingen als 'bed op recept' 'gesprek op recept'.

De ASD adviseert u samen met partners als de GGZ te zorgen voor maatwerkoplossingen.

De ASD vraagt u aan te geven hoe flexibel de Toegang bij terugval de begeleiding kan opschalen en zorgt voor een vangnet.

- *Stigma*

De ASD adviseert u een ambitie te formuleren op het tegengaan van het stigma dat er nog steeds is op het gebied van psychische/psychiatrische ziektes. Dit stigma is een van de redenen waarom mensen die lijden aan dergelijke ziektes een drempel ervaren om met hun klachten (tijdig) hulp te zoeken. Ook de deelname in de samenleving bij werk en andere activiteiten wordt hierdoor beïnvloed. De ASD adviseert om meer in te zetten op voorlichting. Uiteraard is dit ook een onderwerp voor landelijk beleid.

Focuspunten

Regie en individuele arrangementen

De omschrijving van regie en arrangementen uit de nota onderschrijft de ASD. Wel vraagt de ASD aandacht voor een grote zorgvuldigheid bij de indicatiestelling en de individuele arrangementen.

Het realiseren van maatwerk/passende zorg kan bij zorgvragers een gevoel van willekeur oproepen. Daarom adviseert de ASD veel aandacht aan deskundigheidsbevordering te besteden in de Toegang en zekerheden in te bouwen voor een onafhankelijk oordeel, ook los van eventuele budgettaire beperkingen.

De ASD vindt het van groot belang dat cliënten goed op de hoogte zijn van de werkwijze van de Toegang en met de individuele arrangementen die georganiseerd worden. Daartoe is het van belang dat cliënten hun behoeften goed kunnen verwoorden en niet uit schaamte delen van de problematiek achterhouden. Goede voorlichting over de werkwijze van het keukentafelgesprek is noodzakelijk.

De ASD verzoekt de gemeente om cliënten er nadrukkelijk op te wijzen dat ze gebruik kunnen maken van cliëntondersteuning bij de voorbereiding en uitvoering van het keukentafelgesprek.

De functie van casusregie over de verschillende levensdomeinen (schulden, werk, zorg en wonen) vindt de ASD een goede ontwikkeling. De ASD vraagt zich wel af hoe dit in de praktijk gerealiseerd wordt. De ASD adviseert dat de casusregisseur het mandaat krijgt over de inzet van mensen en middelen uit andere organisaties.

Beschikbaarheid woningen

Voor de doorstroming die in deze nota beschreven wordt is inderdaad een 'Woonketen' nodig waarin mensen een geschikte woning krijgen op het moment dat dit past bij de ontwikkeling.

De ASD adviseert de 'woonketen' zo in te richten dat mensen zo min mogelijk verhuisbewegingen hoeven te maken en gemakkelijk kunnen switchen tussen beschermd wonen en begeleid zelfstandig wonen. De corporaties en de beschermd wonen locaties maken bijvoorbeeld gebruik van het zogenaamde 'omklappen' (woning blijft dezelfde alleen de huurvorm verandert). Een ander voorbeeld is dat cliënten vanuit beschermd wonen op proef in een zelfstandige woning geplaatst worden, terwijl ze nog wel intensieve begeleiding ontvangen. Gaat het goed, dan kunnen ze blijven. De ASD adviseert te experimenteren met verschillende vormen waarbij zowel flexibiliteit bevorderd wordt als nabijheid van zorg.

Steunpunten in de wijk

De wijze waarop mensen met begeleiding rondom beschermd wonen locaties op de Negeriastraat en Meerkoetlaan wonen lijkt goed te werken. Deze locaties zijn voor deze bewoners een gemakkelijk steunpunt dichtbij.

De ASD vraagt zich af of dit voor andere doelgroepen ook een goede oplossing is. Voor mensen die nooit in beschermd wonen gewoond hebben, kunnen deze locaties misschien juist gesloten over komen. Om een laagdrempelige voorziening te creëren waar andere doelgroepen met psychische problematiek hulp en ondersteuning kunnen verkrijgen is het wellicht een betere oplossing om een of twee voorzieningen extra in de stad realiseren. De ASD denkt aan voorzieningen zoals de Brouwerij in Amsterdam waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, steun vinden en samen werken (bierbrouwen).

Daarnaast adviseert de ASD u om samenwerking op wijkniveau te stimuleren, om tot vroege signalering van (potentiële) problemen te komen. Partners in de samenwerking zijn de corporaties, de politie, de wijkverpleging, maatschappelijk werk, Delft voor Elkaar e.a.. Door o.a. het wegvallen van de wijkcoördinatoren, is de laatste tijd contact op dit niveau minder dan gewenst.

Problematiek in beeld

Een van de focuspunten die genoemd worden in de nota is de problematiek in beeld brengen. Het is logisch dat door de grotere variëteit in arrangementen er minder zicht komt op inhoud van de behoefte aan ondersteuning. De ASD adviseert om het in kaart brengen van de problematiek zo vorm te geven dat het een nulmeting voor dit beleid vormt. In de bijlage bij dit document heeft de ASD suggesties gedaan met betrekking tot de te meten indicatoren.

Aanpak

Zoals in de nota gesteld wordt is dit een complex beleidsveld waar veel partijen samen moeten werken om de lange termijn ambities te realiseren. De gemeente heeft een belangrijke taak in het bevorderen van de lokale samenwerking. Ook in samenwerking met actoren zoals GGZ instellingen en WLZ locaties die deels op andere wijze gefinancierd worden, de zorgverzekeraar en zeker ook alle partijen die de stem van de cliënt en hun naasten kunnen vertegenwoordigen.

De ASD adviseert de gemeente om met deze rol proactief aan de slag te gaan.

De ASD adviseert om twee maal per jaar met alle actoren een conferentie te organiseren om de lange termijn visie verder vorm te geven en korte termijn acties af te spreken en de signalen vanuit de cliënten en familieleden goed te laten klinken en er serieus wat mee te doen.

Monitoring

De nota kijkt twee jaar vooruit en benoemt het voornemen om elke twee jaar te toetsen op de effectiviteit van het beleid.

Om de gewenste effecten te kunnen meten adviseert de ASD een goede nulmeting uit te voeren, zodat de tussentijdse toets op daadwerkelijk gerealiseerde effecten is gebaseerd. Daarbij stelt de ASD voor onderscheid te maken op lange termijn effecten en procesindicatoren, die tussentijdse voortgang in het proces zichtbaar maken. In de bijlagen heeft de ASD een aantal voorbeelden van te monitoren effecten en procesindicatoren benoemd.

Tevens adviseert de ASD om frequenter in gesprek te gaan met gebruikers van de ondersteuningsvoorzieningen, naast enquêtes die wellicht verstrekt worden. Door focusgesprekken en diepte interviews wordt het beeld van de praktijk bij de beleidsmakers scherper en ontstaat er sneller een beeld van de effectiviteit van het beleid. Bijsturing is daardoor sneller mogelijk.

Met vriendelijke groet,

Ajo Duymaer van Twist
Voorzitter Adviesraad Sociaal Domein Delft

Bronnen

- Politie
- Drie locaties van Perspektief voor beschermd wonen, waar met bewoners en begeleiders is gesproken
- Directie Perspektief
- Cliëntenraad GGZ Delfland
- Cliëntenraad Brijder verslavingszorg
- Gids GGZ
- Een onafhankelijk ervaringsdeskundige
- Corporaties (sociaal beheer)
- Huisarts
- Delft voor Elkaar
- Ypsilon
- Aanbevelingen Beschermd en begeleid wonen van RIBW alliantie

Bijlage 1

Voorbeelden van interventies op verschillende gebieden

Cliënten participatie

In Gouda is er dankzij een initiatief van betrokken ouders een organisatie opgezet en gefinancierd door de gemeente om zorgvragers een stevigere positie te geven. De organisatie bundelt de vragen van zorgvragers en brengt deze in in het zorgproces. Daarnaast verstrekt de organisatie onafhankelijke informatie aan cliënten.

*ZOG MH Doelstelling: "De Zorgvragersorganisatie GGZ Midden Holland richt zich op normalisatie en integratie van mensen met een psychische handicap en hun naasten. Dit doen zij door het perspectief en de belangen van de zorgvragers te vertegenwoordigen binnen de regio Midden Holland en door middel van het verstrekken van onafhankelijke informatie en ondersteuning."*²

Voorlichting en preventie

- Crisiskaart, een landelijke dekking voor mensen met kwetsbaarheden. Aanrader om dit in Delft verder uit te rollen. De crisiskaart is een belangrijk document ter grootte van een bankpas waarin belangrijke gegevens staan van een persoon die mogelijk in crisis kan geraken. In het document staan relevante gegevens over medicatie en bejegening. (www.crisiskaartnederland.nl)

Casus regie en domein overstijgend werken

- [Een voorbeeld uit Rotterdam](#). Factsheet zorgcoördinatie gemeente Rotterdam met daarin o.a. een beschrijving van de taken van een casusregisseur.

Laagdrempelige toegang tot hulp

- Brouwerij, Amsterdam. MoleMann Tielens is een kleinschalig psychiatrisch centrum in Amsterdam. Behandelplek, huiskamer en werkruimte ineen. Hier kunnen cliënten terecht met psychotische of aanverwante klachten, zoals gedachtenbeïnvloeding, bijzondere ervaringen of psychotische stress. (www.stichtingdebrouwerij.nl)
- GR1PP, laagdrempelige hulp vanuit GGZ Delfland, Gr1pp kan in een preventief stadium opereren. (www.gr1pp.nl)

Toeleiding naar werk/zinvolle dagbesteding

Zinvolle dagbesteding is niet alleen een plek (vaak in een beschermde omgeving binnen een instelling) waar men zinvol bezig is maar waar ook aan iets zinvol wordt gewerkt. Er zijn in Nederland tal van projecten in dit kader. Hieronder staan een paar voorbeelden die er vanwege de cliëntaansturing uit springen. Juist deze projecten hebben een grote positieve impact van hoe de cliënt zich voelt en ontwikkelt.

- Herstel academie GGZ Breburg
- Leerwerkbedrijven Emergis

² Bron: website van ZOG MH

- Het Bruisnest, Gouda. Het Bruisnest is een cliëntgestuurd dagbestedingsprogramma in Gouda. Mensen met een psychische bagage herkrijgen de regie en waarde terug over hun eigen leven. (www.hetbruisnest.nl)
- Gids GGZ Info, Gids is een onderdeel van Doel Dagbesteding. Met één groot verschil dat Gids geheel cliëntgestuurd werkt. Gids verzorgt hulp en ondersteuning bij keukentafelgesprekken met de gemeente Delft, geeft voorlichting op middelbare scholen in Delft en daarbuiten en houdt zich bezig met het rondleiden van delegaties van geïnteresseerden op het terrein van GGZ Delfland. Tijdens de voorlichtingen en rondleidingen vertellen Gids medewerkers hun eigen levensverhaal waarbij er een complete andere kijk op de psychiatrie ontstaat.

Voorkoming van escalatie

- Kwadraad (www.kwadraad.nl)
- Steunpunt Huisuitzetting (www.steunpunt-huisuitzetting.nl)

Beide websites kunnen van grote waarde zijn als er dreiging is van een uitzetting. In veel gevallen verergeren de problemen zich na uitzetting nog meer en is preventieve aandacht zeer op zijn plek.

Bijlage 2

Indicatoren voor monitoring

Voorstelde effectmaten

Meer participatie van mensen met psychische problemen kunnen deelnemen door middel van werk en of dagbesteding → Participatiegraad van mensen met psychische problemen

Problemen voorkomen door:

- Minder huisuitzettingen → aantal huisuitzettingen
- Minder mensen met zware psychische problemen → psychische problemen (in categorieën)
- Minder mensen aangewezen op intramurale voorzieningen → Aantal mensen in intramurale voorzieningen
- Minder verwarde personen → aantal verwarde personen met onderscheid naar oorzaak
- Minder mensen in de maatschappelijke opvang → gebruik van de maatschappelijke opvang
- Omgeving heeft minder problemen → overlast meldingen

Voorgestelde Procesindicatoren

- Doorstroming cijfers van beschermd wonen naar zelfstandig wonen etc.
- Beschikbaarheid woningen geschikt voor begeleid zelfstandig wonen en zelfstandig wonen
- Beschikbaarheid *short stay* voorzieningen voor mensen uit de maatschappelijke opvang
- Inzet ervaringsdeskundigheid in percentage van de totale beroepsbevolking van organisaties